

12. Бочарников И.В. Зарубежный опыт противодействия коррупции / И. В. Бочарников // [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://www.budgetrf.ru/Publications/Magazines/vestnikSF/2008>.

13. Потебенько М.О. Координація боротьби з організованою злочинністю і корупцією в Україні // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2001. – №4. – С. 20–29.

14. Закон о контроле за организованной преступностью США. № 91-452 // Криминальный кодекс США. – Разд. 18. – М. : Политиздат, 1990. – С. 93.

15. Спеціальна служба розслідувань Литовської Республіки // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stt.lt>.

Рожнова Вікторія Василівна,

професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ВИКРИВАЧА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Важливою умовою належної, ефективної правозастосовної практики є однакове розуміння та застосування кримінальних процесуальних норм, що, в свою чергу, забезпечується, серед інших факторів, якістю кримінального процесуального закону, досконалістю його законодавчої техніки.

Свого часу, Концепцією реформування кримінальної юстиції України, яка затверджена Указом Президента України від 08.04.2008 р. № 311/2008, було визнано, що, незважаючи на внесення до кримінально-процесуального законодавства в останні роки певних змін, що були спрямовані на реалізацію вимог Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема, щодо забезпечення прав учасників кримінального судочинства, існуюча система кримінальної юстиції не повною мірою відповідає новим суспільним відносинам, що склалися в Україні, і не забезпечує ефективного захисту осіб, суспільства та держави від небезпечних посягань на соціальні цінності, права і законні інтереси (розділ 1 Концепції) [1].

Через 7 років, уже після ухвалення й набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом України в межах реалізації вищевказаної Концепції, Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, яка схвалена Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015, констатовано невиконання системою правосуддя поставлених перед нею завдань на належному рівні, зокрема й у сфері кримінальної юстиції. Так, серед недоліків функціонування прокуратури та кримінальної юстиції, як суміжних правових інститутів вказані: малорозвинені інструменти внутрішнього та зовнішнього контролю в рамках боротьби з корупцією; відсутність професійної відповідальності

за порушення прав людини й ігнорування принципу змагальності; розбіжності між новими процесуальними повноваженнями та реальними інституційними функціями суб'єктів досудового та судового етапів слідства та ін. Крім того, визнано, що надмірна зосередженість на короткострокових рішеннях у законодавчому процесі, відсутність системного бачення у формуванні демократизації сектору правосуддя у довгостроковій, середньостроковій та найближчій перспективі створюють системні проблеми у сфері стратегічного планування та у законодавчому процесі (розділ 3 Стратегії) [2].

Одним із найбільш актуальних питань сучасної науки кримінального процесу та правозастосовної практики у цьому контексті є набуття та реалізація особами, що залучаються до сфери кримінального провадження, відповідного процесуального статусу.

Як відомо, основний зміст правового, а отже й процесуального, статусу особи визначають права та обов'язки.

У кримінальному процесуальному законі по-різному сформульовані та викладені права й обов'язки учасників кримінального провадження. В одних випадках, це формулювання в одній статті лише переліку прав, а в іншій – переліку обов'язків (наприклад, статті 56, 57 КПК України), в інших випадках – формулювання переліку прав і обов'язків в межах однієї статті (наприклад, ст. 66 КПК України), а у деяких випадках – формулювання лише переліку прав або позначення меж їх визначення (наприклад, ч. 4 ст. 58 КПК України).

Поряд із цим, зазначення прав і обов'язків інколи відбувається у контексті регламентації певних процесуальних дій (наприклад, ч. 4 ст. 56 КПК України), у деяких випадках права або обов'язки представляють собою елемент нормативного закріплення тієї чи іншої засади кримінального провадження (наприклад, ч. 2 ст. 19 КПК України).

Тематика процесуального статусу учасників кримінального провадження (як представників сторін кримінального провадження, так й інших учасників) завжди була та залишається у центрі уваги науковців і практиків. Досліджуються й обговорюються питання як процесуального статусу загалом, так і його складових елементів (прав, свобод, законних інтересів, обов'язків, відповідальності, тощо). При цьому, у переважній більшості випадків вказується на необхідність удосконалення процесуального статусу певного учасника кримінального провадження, і, насамперед прав, як складової його частини.

Приводом до розгляду питання щодо процесуального статусу викривача у кримінальному провадженні стало обговорення проекту Закону України «Про захист викривачів і розкриття інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам» (реєстр. № 4038а від 20.07.2016) [3].

Аналіз вищезазначеного законопроекту засвідчує, що викривач, як особа, яка відповідно до ч. 1 ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції» [4], за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомляє про порушення вимог цього Закону іншою

особою, у кримінальному провадженні наділяється процесуальним статусом заявника.

І хоча процесуальний статус заявника вважається трансформативним (у подальшому змінним на процесуальний статус свідка, потерпілого, цивільного позивача, представника/законного представника або підозрюваного), тим не менше він визнається самостійним учасником кримінального провадження [5; 6].

Окрім прав заявника, передбачених ч. 2 ст. 60 КПК України, викривача пропонується наділити правом «в порядку, встановленому вказаним Законом отримувати інформацію про стан досудового розслідування, розпочатого за його заявою чи повідомленням» (пп. «а» п. 9 законопроекту).

Насамперед, слід вказати на те, що в частині нормативного закріплення прав і обов'язків учасників досудового розслідування і зокрема, заявника, формальний стан не повною мірою відображає фактичний. Так, відсутність у законі вказівок відносно обов'язків деяких учасників кримінального провадження не означає, що вони їх не мають.

Безперечно, що кримінальне процесуальне право, як процедурне право, яке регулює відносини, що можуть виникати в необмеженій кількості ситуацій правозастосування, не може повно та вичерпно закріпити всі права та обов'язки учасників кримінального провадження в статтях, які визначають їх процесуальний статус. Водночас, недоліком КПК України визнається відсутність у деяких статтях прямої вказівки на обов'язки учасників провадження, про що вже неодноразово вказувалось у процесуальній літературі [6].

Зокрема, заявник (а значить і викривач) зобов'язаний підписати заяву або повідомлення про кримінальне правопорушення, що подана ним особисто або зафіксована з його слів; з'являється за викликами уповноваженої особи (у разі неможливості – завчасно повідомляти про причини неявки); не перешкоджати здійсненню кримінального провадження та встановленню обставин кримінального правопорушення; не розголошувати відомості досудового розслідування, що стали відомі у зв'язку з участю в ньому, без дозволу слідчого, прокурора.

Що стосується додатково визначеного права заявника (викривача) на отримання інформації про стан досудового розслідування, розпочатого за його заявою чи повідомленням (пп. «а» п. 9 законопроекту), то слід вказати на те, що, по-перше, запропоновані зміни мають незавершений характер, оскільки проектом Закону України «Про захист викривачів і розкриття інформації про шкodu або загрозу суспільним інтересам» не передбачений порядок отримання заявником такої інформації; по-друге, невизначеним у контексті цієї норми є поняття «стан досудового розслідування»; а по-третє, виникає питання щодо співвідношення запропонованого права із уже визначеними правами заявника на отримання витягів з Єдиного реєстру досудових розслідувань, інформації про закінчення досудового розслідування (п.п. 1-1, 3 ч. 2 ст. 60 КПК України).

Список використаних джерел

1. Концепція реформування кримінальної юстиції України: затверджена Указом Президента України від 08.04.2008 р. № 311/2008. Офіційний вісник України. 2008. № 27. Ст. 838.
2. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: схвалена Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015. Офіційний вісник України. 2015. № 41. Ст. 1267.
3. Проект Закону України «Про захист викривачів і розкриття інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам» (реєстр. № 4038а від 20.07.2016) / Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59836.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року / Верховна Рада України. Законодавство України: офіційний веб-портал. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
5. Осінська О.М. Особливості процесуального статусу заявника та свідка у кримінальному процесі України. Право і безпека. 2016. № 4. С. 71–75.
6. Симчук А.С. Заявник, який не є потерпілим у Кримінальному процесуальному кодексі України. Конституційні засади правового життя: світові традиції та національні реалії: Міжнародна юридична науково-практична інтернет-конференція (28 червня 2013 р.). URL: http://www.legalactivity.com.ua/index.php/index.php?option=com_content&view=section&id=19&Itemid=88&lang=ru.

Рощина Інна Олександрівна,

доцент кафедри кримінального права та процесу
Державного вищого навчального закладу
«Київський національний університет імені
Вадима Гетьмана», кандидат юридичних наук, доцент

СУДОВА СИСТЕМА ЯК ГАРАНТІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ

З урахуванням чинного законодавства України, найбільш важливою та ефективною для боротьби з корупцією є судова влада.

У державі, що прагне стати правовою, суд зобов'язаний бути авторитетним та справді незалежним. На жаль, сучасна судова система є корупційною. Тому, для успішної боротьби з корупцією, перш за все необхідно виявити і усунути причини корупції в судовій системі України.

На перше місце, серед причин корупції в судовій системі, слід поставити відсутність виборності суддів. Так, в США 60% суддів апеляційних судів і 80% суддів першої інстанції на рівні штатів вибирає народ [1]. Виборність суддів робить їх не тільки відповідальними перед